Flukten til Sverige

Som tenåring måtte Gerd Tvinnereim flykte fra landet. Hennes far var med i spesialstyrken Kompani Linge. Derfor var hele familien ettersøkt av nazistene under krigen.

Gerd Tvinnereim er 93 år gammel. Hun vokste opp på Grønland i Oslo. De bodde i en stor bygård like ved Akerselva. Hun var 13 år gammel da tyskerne invaderte Norge i 1940.

– Vi bodde i sjuende etasje uten heis. Jeg husker vi løp ned trappene og ut i en lastebil som sto klar. Da de begynte å slippe bomber, hadde vi akkurat kommet oss ut av byen, forteller Tvinnereim.

Hun måtte forlate sin gode venninne i nabohuset.

– Ella var jøde. Hun bodde i den såkalte «jødegården». Her bodde mange jødiske familier. Jeg fikk senere vite at far hjalp mange av dem, forteller 93-åringen.

Gerds far het Rasmus Tvinnereim. Han hadde blitt varslet om en mulig razzia i nabohuset. Han forsøkte å få Ellas familie til å flykte.

– Han fikk med seg Ella og søsteren, men faren i huset nektet å dra. Han hadde et renseri å ta seg av. Han ville ikke dra fra bedriften.

De som ble igjen, ble drept av nazistene, forteller Tvinnereim.

(En) flukt – ucieczka

(En) tenåring – nastolatek

Å ettersøke – poszukiwać (å ettersøke – ettersøkte – har ettersøkt)

Å vokse opp – dorastać (å vokse – vokste – har vokst)

(En) bygård – kamienica

Å invadere – najeżdżać (å invadere – invaderte – har invadert)

(En) lastebil – ciężarówka

Å slippe bomber – zrzucić bomby (å slippe – slapp – har sluppet)

Å forlate – opuścić, porzucić (å forlate – forlot – har forlatt)

(En) jøde – Żyd

Å få vite at – dowiedzieć się, że (å få – fikk – har fått)

Å bli varslet – zostać ostrzeżonym (å bli – ble – har blitt)

(En) razzia – najazd, nalot

Å forsøke – próbować (å forsøke – forsøkte – har forsøkt)

Å nekte – odmówić (å nekte – nektet – har nektet)

(Et) renseri – pralnia chemiczna

Å ta seg av noe – zajmować się czymś (å ta – tok – har tatt)

(En) bedrift – przedsiębiorstwo

– Ella så aldri faren sin igjen.

Selv dro Gerd fra byen. Hun dro sammen med moren sin og to søsken. Det var bror Tore på ni år, og den ett år gamle søsteren Britt. Faren ble kalt til heimevernet da alarmen gikk 9. april.

Resten av familien flyttet til Herøya i Ringerike. De bodde på et gårdsbruk. Det var tunge dager med luking og arbeid i åkeren.

– Vi gikk på skole, med høner og griser i skolegården. Det var litt av et sjokk. Vi hadde aldri vært så tett på dyr før. Og vi nektet å spise dem. Da de slaktet grisen, hylte vi i en uke, forteller Tvinnereim.

De neste to årene bodde de på Herøya. En dag var Gerd i Oslo for å besøke en venninne. På gaten merket hun at noen stirret på henne.

– Det var en mann som glante sånn på meg. Han hadde svart hår og bart. Jeg synes det var ekkelt. Så skjønte jeg plutselig hvem det var.

Faren var egentlig lys blond i håret. Han var utkledd og nesten ikke til å kjenne igjen.

– Jeg hadde ikke sett far på lenge. Jeg var på spranget til å løpe bort til han. Men da ristet han svakt på hodet. Jeg ble stående. Så ble han borte, sier Tvinnereim.

Heimvernet – Norweska Gwardia Krajowa

(Et) gårdsbruk – gospodarstwo rolne

(En) luking – pielenie

(En) åker – pole (uprawne)

(En) høne – kura

(En) gris – świnia

Tett – tutaj: blisko

Å slakte – zarzynać (å slakte – slaktet – har slaktet)

Å hyle – wyć (å hyle – hylte – har hylt)

Å stirre – gapić się (å stirre – stirret – har stirret)

Å glane – wpatrywać się, zapatrzyć się (å glane – glante – har glant)

(En) bart – wąs, wąsy

Ekkel – wstrętny, ohydny

Å skjønne – rozumieć, zrozumieć (å skjønne – skjønte – har skjønt)

Lys – jasny

Utkledd – przebrany

Å kjenne igjen – rozpoznać (å kjenne – kjente – har kjent)

(Et) sprang – skok, sus

Å riste på hodet – potrząsnąć głową (å riste – ristet – har ristet)

Det skulle gå flere år før hun fikk se han igjen.

Gerd forteller om et annet sterkt minne fra tiden på øya.

– Vi hadde en liten elghund. En dag gikk den over isen og forsvant inn på fastlandet. En måned senere kom den tilbake. Da hadde den et hakekors brent ned i pelsen. Det ble aldri borte. Hver gang noen med støvler kom inn på kjøkkenet, løp hunden og gjemte seg, sier hun.

Så kom lensmannen med en viktig beskjed til familien. De måtte flykte.

– Folk trodde lensmannen var nazist. Men han bare lot som. Egentlig var han en del av motstandsbevegelsen, sier Tvinnereim.

Det var også faren hennes. Han var med i Kompani Linge. Det var en gruppe norske frivillige som jobbet med å sabotere tyskerne. De tok på seg mange farlige oppdrag.

– Tyskerne var ute etter far. De ville ta mor. Slik ville de få tak i han, forteller Tvinnereim.

En morgen i 1942 sto familien dermed klar. De hadde pakket sine viktigste ting i en liten sekk.

(Et) minne – tutaj: wspomnienie

(En) elghund – elkhund (rasa psa)

Å forsvinne – zniknąć (å forsvinne – forsvant – har forsvunnet)

(Et) hakekors – swastyka

(En) pels – sierść

Støvler – kozaki, kalosze

Å gjemme seg – schować się, ukryć się (å gjemme seg – gjemte seg – har gjemt seg)

(En) lensmann – szef policji, komendant policji w okręgu wiejskim

(En) beskjed – wiadomość

Å late som – udawać (å late – lot – har latt)

(En) motstandsbevegelse – ruch oporu

(Et) oppdrag – zlecenie, misja

Å få tak i – tutaj: znaleźć, złapać (å få – fikk – har fått)

Dermed – tym samym

Det ble en lang reise. I noen dager skjulte de seg på en hytte i Asker. Så tok de toget til Halden. På hvert sted de kom til, ble de møtt av nye ukjente hjelpere.

– Alt var organisert. Det var fars folk. De kjørte oss mot Sverige. Jeg og Tore lå under en presenning på lasteplanet. Mor satt foran med lille Britt. Av og til passerte vi tyskere. Da måtte vi være helt stille, forteller Tvinnereim.

Hun husker det mest som spennende. Det siste stykket måtte de ro i båt. Så var de over på svensk side.

– Der ble vi møtt av noen svenske hjelpere. Vi hadde aldri snakket med noen fra Sverige før. En av dem så på Britt og sa; «å for en rar liten tøs». Og jeg ble så sint, sier Tvinnereim lattermildt.

Hun forsto ikke hva mannen egentlig mente. Ordet «tøs» var noe hun forbandt med «tyskertøser».

Nå skulle de starte et nytt liv i Sverige.

– Det var selvfølgelig trist å forlate alle vi kjente. Men innerst inne skjønte vi at det måtte være sånn, sier Tvinnereim.

Hun fikk seg jobb på en fabrikk som lagde lyspærer. Etter hvert begynte hun også på folkehøgskole.

Å skjule seg – ukrywać się, chować się (å skjule – skjulte – har skjult)

(En) presenning – brezent

(Et) lasteplan – skrzynia ładunkowa

Å passere – mijać (å passere – passerte – har passert)

Å ro – wiosłować (å ro – rodde – har rodd)

(En) tøs – dawniej: dziewczyna

Lattermild – bliski śmiechu; radosny

Å forbinde – połączyć, powiązać (å forbinde – forbandt – har forbundet)

(En) tyskertøs – obraźliwe określenie Norweżki, która była w związku z niemieckim żołnierzem lub/i miała z nim dziecko

(En) lyspære – żarówka

En dag får hun vite at venninnen Ella også er i Sverige. De treffes. Gjensynsgleden er stor.

– Det var først da jeg fikk vite at det var far som hadde hjulpet Ella og søsteren over grensen, forteller Tvinnreim.

Rundt 60.000 nordmenn flyktet til Sverige under krigen.

På frigjøringsdagen 8. mai, feiret unge Gerd på rådhuset i Stockholm. Hun var blitt 18 år.

– Mange nordmenn hadde samlet seg her. Gleden var enorm. Jeg husker jeg gråt da jeg hørte sangen «Norge i rødt, hvitt og blått» for første gang.

Da hun senere reiste hjem til Norge med toget, sto faren og ventet på henne på Østbanen. Han hadde tårer i øynene.

Jeżeli spodobała Ci się Norweska Prasówka, wypróbuj indywidualny kurs języka norweskiego!

Artikkelen «Flukten til Sverige» ble hentet fra klartale.no: https://www.klartale.no/norge/flukten-til-sverige-1.1711392 (tilgangsdato: 12.05.2020)

(En) gjensynsglede – radość z ponownego spotkania

Frigjøringsdagen – dzień zakończenia II wojny światowej (dosł. dzień uwolnienia)

(Et) rådhus – ratusz

Å samle seg – zebrać się, zgromadzić się (å samle – samlet – har samlet)

Å gråte – płakać (å gråte – gråt – har grått)

Å ha tårer i øynene – mieć łzy w oczach (å ha – hadde – har hatt)